

TÜRKİYE TÜRKÇESİ'NDE SES OLAYLARI

Dr. Efrasiyap GEMALMAZ*

"Ses Olayları" terimiyle, bir dil vey lehçesindeki monemleri oluşturan fonemlerin ses olarak gerçekleştirilmeleri sırasında morfemlerin bünyesinde ugradıkları genel vey özel, kalıcı vey geçici, bireysel vey toplumsal başkalaşmaları anlıyoruz.

Doğal olarak bütün insanlar, değişik ortamlarda ve değişik şartlarda gelişmiş az çok farklı kültürlerin mensubu olsalar bile, birbirleriyle ortak özellikler taşıyan, hemen hemen birbirinin aynı vey benzeri diyebileceğimiz fizyolojik ve psikolojik yapılarla sahiptirler. Bu yapı aynılığı vey benzerliği, normal kabul edilebilecek yapıdaki bütün insanların birbirleriyle iletişim kurumlarında da bir yöntem aynılığının vey benzerliğinin gelişmesini sağlamıştır. Evet, hemen hemen sağlıklı bütün insanlar, diyaframlarından başlayıp dudaklarında (ve burun boşluklarında) son bulan ses üretme yollarını birbirine benzer şekillerde kullanarak konuşma yoluyla haberleşmeyi başlıca iletişim yöntemi olarak kullanırlar. Çünkü, bu iletişim yöntemi kendilerine doğuştan verilmiş, kendi yapılarına ve yaşadıkları dünya ortamına uygun elverişli yöntemdir. İnsan olarak dışımızdaki dünya ile ilişkilerimiz, yakından uzaga doğu (1) dokunma, (2) tatma, (3) koklama, (4) işitme, ve (5) görme duyuları üzerinde kurulmuştur. En doğrudan algılamayı dokunma duyumuzla gerçekleştiririz. Tatma ve koklama duyularımız, kimyasal reaksiyonların gerçekleştirebildiği sıvılı (tükürük ve diğer mukoza salgıları) ve gazlı (hava) ortamları; işitme duyumuz ise, titreşimlerin iletebildiği yer yer katı, sıvı (ses algılama yolundaki organlar) ve gazdan (hava) oluşmuş bir ortam gerektirir. Görme duyumuz ise ışık olduğu ve yansiyabildiği müddetçe çalışır. Yapımız icabı ışısız ortamlarda ışığın yokluğunu hissetsek bile yaşayabiliriz. Ancak, havasız ortamda yaşayamayız. Bizi kuşatan hava, hayatta kalmamızın ilk ve en temel etkeni olduğu gibi, hepimize ayrıcalıksız bir ses iletişimi ortamı da sağlamıştır. Sesli haberleşme sırasında, dış kulaktan başlayıp beyindeki işitme merkezine kadar ulaşan ses algılama yolu; diğer bütün algılama yolları gibi; beyinden aldığı komutlarla çalışan ve diyaframdan başlayıp dudaklara ve burun boşluğuna kadar uzanan ses üretme yoluna göre oldukça yansız bir davranış içinde bulunur. Ses üretme yolu ise, beyinden gelen komutlar uyarınca yapısında bulundurduğu kaslarla kontrol edilen, diyafram, ses girişleri, gırtlak kapığı, damak perdesi, küçük dil, özellikle ağız boşluğunda şekilden şekile giren dil,

* Atatürk Üniv. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Müdürü.

alt çene ve dudaklar gibi hareketli organlar aracılığıyla özellikle dışarı atılan hava üzerinde değişik frekans ve genellikle titreşimler üreterek önemli bir faaliyet içerisinde bulunur.

Dilelerdeki seslerin oluşturulmasında olduğu kadar ses değişmelerinde de etkili olan ve kişilerde zamanla şartlı bir reflekse dönüşme eğilimi gösteren bu faaliyet incelendiğinde, konuşma olayının, doğa olayları ve onların karşısında insan davranışlarıyla benzerlikler taşıdığı, hatta bunların bir parçası olduğu görülmüştür. Evrensel olandan özel olana gidiş dillerde de dikkati çeker. Özel olan evrensel olana bir karşı çıkıştır vı evrensel olanı kişilerin vı toplumların kendi istekleri doğrultusunda kullanmalarıdır. Dünyamız canlıların hayatta kalması için gerekli imkanlarla donatıldığı gibi, hayatta kalmasını engelleyecek tehlikeler de doludur. Doğası şartları her canlı için her yerde aynı kolaylığı sunmaz. Hayat bir mücadeledir; bir mücadele olduğu için de bir mucizedir. Olması gereken durum, tek tüzelik, hareketsizlik, yani ölüm halidir. Yaşamak bir iş üretmek, yani zamana bağlı bir faaliyette bulunmaktır. Yaşamak için çevremizden enerji ve bilgi alırız. Ölü bir şey üretmez, yani bir faaliyette bulunmaz. Ölümlün enerji ve bilgiye ihtiyacı yoktur.

Daglar aşınır vadileri doldurur. Dağlardan inen toprak ve kayaların yeniden dağların tepesine kendiliginden çıktığı görülmemiştir. Dünyamız bile bir tek düzelige doğru gitme eğilimindedir. Dilelerde görülen değişmelerin bir kısmı dağların aşınması gibidir. Şartlara bağlı olarak karşımıza çıkar ve zaman içinde sürüp gider. Çok sık kullanılan dil öğeleri, sel yataklarında bulunan kayalar gibi aşınmaya daha çabuk maruz kalırlar. Türkiye Türkçesindeki “dış” <<dış>> ve “taşra” <<taşra>>, “taş” [tâş] <<dış>> kökünden geldiği halde, Türkiye Türkçesindeki kelime başında ötümlüleşme, kelime içinde akıcı seslerin düşmesi gibi aşınma yönündeki gelişmeler kullanım sıklığı az olan “taşra” kelimesini etkileyememiştir. Fransızcadaki Latince “aqua” kelimesinden gelen “eau” [o] <<su>> kelimesiyle “aquarium” [aɔwaryom] <<akvaryum>> kelimesi de böyledir.

Her canlı, özellikle insan sezebildiği bütün tehlikelerden kaçır vı tehlikeleri etkisiz hale getirmek için uğraşır; bir yeri kendi yerleşimine açtığı zaman, oradaki tek düzelige doğru gidişi durdurmaya kalkar, orayı ihtiyaçları doğrultusunda düzenler ve bütün bu malzemeyi mümkün olduğu kadar az zaman, emek ve malzeme sarfıyla gerçekleştirmeye çalışır. Dağlar, tepeler aşınmasını diye onları teraslar, değişik ot ve ağaçlardan oluşturduğu bitki örtüsüyle kaplar, kanallarla donatır. İnsanın ihtiyaçları, hava, su, yiyecek, giyecek, barınak, arkadaş, eş, çocuklar vb. gibi dereceli olarak zorunlu bir de bu sıraladıklarımıza eğilim, moda ve zevklere göre çeşitlilik gitiren güzel kokular, çeşitli içecekler, çeşitli yiyecekler, güzel giyecekler, konforlu iş yerleri ve evler, eğlence, eğitim ve öğretim gibi sosyal içerikli etkinlikler vb gibi zorunlu olmayanlar olarak ikiye ayrılabilir. Bir arkadaşla vı bir eşle insanın iki sosyal etkinliği başlar ve iki kişi ilk defa ortak bir dile ihtiyaç duyarlar. Bu dil sebeplerini yukarıda belirttiğim gibi önce bir konuşma dilidir. Birbirleriyle iletişim ilişkisinde olanların sayısı arttıkça eğilim, moda ve zevklere göre çeşitlilik gösteren zorunlu olmayan ihtiyaçların sayısı da artar. İhtiyaçlar dille

ifade edilince, ister istemez dile yeni öğeler yeni yapılar eklenir. Yeni öğelerin, yeni yapıların eklenmesiyle dil geliştikçe toplum, toplum geliştikçe dil gelişir. Diğer yandan, insanlar bir dili ya yakınlarını taklit ederek (anadilinin ve içinde yaşanan toplumun vı toplumların dilinin öğrenilmesi) ya eğitim ve öğretim yoluyla (okullar, kitaplar vs aracılığıyla yabancı dillerin öğrenilmesi) öğrenirler. Her iki durumda da örnek alanlar yani öğrenenler ve örnek olanlar yani öğretenler vardır. Gerek öğrenenlerin gerek öğretenlerin bilgi ve becerileri farklı farklı olduğundan kişilerin bir dili öğrenmesinde ister istemez az çok farklılıkların olması kaçınılmazdır. Bu iki toplumsal ve kişisel etken sonucu, sırasıyla evrensel olandan özel olana gidış dilde de görölmeye başlar: Evrensel olan: mümkün olduğu kadar az zaman, emek ve malzeme sarfıyla mümkün olduğu kadar çok mesaj iletmek, yani gerektiğinde aşındırmayı ve yok etmeyi göze almak; özel olan: mesajla ilgisi olsun vı olmasın kazanılmışları yitirmeden mesajla ilgili yeni kazançlar elde etmek, yani aşındırmaya ve yok etmeye karşı –mesajla ilgisi olan vı olmayan kurallar ve gerekçeler üreterek-bir ölçüde direnmek. Toplumu oluşturan kişilerin bir kesimindeki ne pahasına olursa olsun kazanılmışları yitirmeme ve diğer kesimindeki değişiklikleri benimseme ve sürdürme eğilimleri diğer iç ve dış zorlamalarla da birleşince, ister istemez toplumu parçalar. Bu parçalama, yeni toplumların, yeni ağız ve lehçelerin, giderek yeni dillerin oluşmasına yol açar. Türkiye Türkçesi de, Türkçe dedğimiz böyle bir dilden vı onun dallarından bu şekilde ayrılmış bir lehçe olarak ele alınabilir. Aşağıda:

01. –04. Maddelerde verdığımız ses olayları doğal gelişmeyle ilgilidir. Yani oldukça evrenseldir. Hemen bütün dillerde benzer gelişmeler görülür. Aşağıdaki tablo (bkz. “Seslerin Açıklık Sırasına Göre Tasnifi” tablosu) her ne kadar Türkçe’nin sesleri düşünülerek hazırlanmış olsa da, başka diller için hazırlanacak tablolar bu tablodan genel görünüm bakımından pek farklı olmayacaktır. Bu sebeple, bir dildeki, geçmişte olmuş olan fonetik gelişmeleri pek az yanılma ile belirleyebileceğimiz gibi (eldeki verilerle dil öğelerinin daha önceki yapılarını yeniden kurma), gelecekte olabilecek fonetik gelişmeleri de şimdiden yine pek az yanılma ile tahmin edebiliriz (yine eldeki verilerden hareketle dil öğelerinin gelecekte alabilecekleri şekilleri bu günden kurma). Ancak, deprem, kasırga, kuraklık gibi tabiat olaylarının oluş zamanı, yeri ve özellikle çevreyi etkileyişi tahminlerinde yanılabilirdiğimiz ölçüde, fonetik gelişmelerin de, bir dili, ne zaman, nerede ve nasıl etkileyeceği konusunda yanılabiliriz.

05. –08. Maddelerde verdığımız ses olayları genel Türkçenin davranışıyla ilgilidir. Genel Türkçe, diğer lehçeleri de göz önünde bulundurduğumuzda, bir çok dilden farklı olarak, yükselen hece tipini, yani Konson + Vokal yapısındaki heceyi ses dizimine esas almaktadır. Bu durum her ne kadar ilişkide bulunan çeşitli dil ve lehçelerin etkisiyle lehçeden lehçeye, ağızdan ağıza yer yer zayıflamış olsa da iki vokal vı iki konsonun birbirini izlemesini hoş görmemektedir. Bu sebeple, bu durumda olan vokal ve konsonların birbirlerinden, uygun vokal ve konsonlarla vı vokal ve konsonlardan biri düşürülerek ayrılması gerekmektedir. Türkçenin genel davranış tercihleri konusunda daha geniş bilgi için “*Türkçenin Morfo-Sentaktik*

Yapısının Fonolojisine Etkileri, Atatürk Üniv. Türkiyat Araştırmaları Enst. Dergisi, Sayı 3” adlı yazımıza bakılabilir.

09. -19. Maddede verdiğimiz ses olayları Türkiye Türkçesinin davranışlarıyla ilgilidir. Türkiye Türkçesi, bu şekilde, Türkiye Türklerinin yakın ilişkide bulunduğu toplumların dillerinden yeni dil öğeleri ve yapılar alırken bu dillerin fonetik ve fonolojilerinden de doğal olarak etkilenmektedir. Bazen bir moda olarak ortaya çıkan bir dil davranışı, bütün bir dili etkilemese bile, bir akvaryuma damlatılan boyar madde gibi, ne kadar iyi filtre edilirse edilsin bir yerlerde belli belirsiz de olsa izini bırakmaktan geri durmaz. Aşağıda, ilgili maddelerin açıklama kısımlarında Türkiye Türkçesinin bu davranışları tek tek açıklanmıştır.

20. -21. Maddelerde verdiğimiz ses olayları ise, birlikte kullanılma, birbirini çağrıştırma, alındığı dildeki vı yazıldığı alfabedeki yazımın etkisi, çeşitli siyasi ve sosyal sebeplerle başka lehçelerin vı dillerin etkisi gibi dış etkenlerin sebep olduğu karmaşık ilişkiler sonucu ortaya çıkan koruma, değişme, düşme ve türeme örneklerini ilgilendirmektedir. Bu örneklerin bir kısmına açıklık getiremedığımız için yanlarına soru işareti (?) koymak zorunda kaldık.

SESLERİN AÇIKLIK (APERTURE) SIRASINA GÖRE TASNİFİ

	5	4	3	2	1	2	3	4	5	
+4	\emptyset_v									
+3		à	a	á					â	↓
+2				è e	é				o ö	↓
+1			ı		î	î	î		u ü	↓
\emptyset	$\emptyset_{k/v}$									
-1		ħ	h			y			w	↑
-2					l r	ł ř				↑
-3			ñ ñ		n ñ			ǰ	m	↑
-4			ğ ğ	j			z ź	v		↑
-5					c					↑
-6			ç	x	ş ç		s ś	f		↑
-7	ç	ğ	ğ	g		d	đ		b	↑
-8	ç		q	k		t	ţ		p	↑
-9	\emptyset_k									
	222	221	212	211	122	121	112	111		
	22		21			12		11		
		2				1				

111. çift dudak,

112. dış dudak;

121. dış,

122. dış eti;

211. ön damak,

212. orta damak;

221. art damak,

222. gırtlak

Fonetik gelişmenin doğal yönü **sağ** taraftaki oklarla gösterilmiştir. İkincil olan yatay gelişme **ortaya** doğrudur.

Kısaltmalar

*...	: kurmaca şekil
<i>akon.</i>	: STT aydın (münevver / elit) konuşması
<i>arp.</i>	: Arapça
<i>dial.</i>	: dialektal (dialectal); Türkçenin lehçe ve ağızları
<i>ean.</i>	: Eski Anadolu Türkçesi
<i>erm.</i>	: Ermenice
<i>etç.</i>	: Eski Türkçe (Köktürk-Uygur-Karahanlı Türkçeleri)
<i>frn.</i>	: Fransızca
<i>frs.</i>	: Farsça
<i>grk.</i>	: Grekçe
<i>ing.</i>	: İngilizce
<i>isp.</i>	: İspanyolca
<i>itl.</i>	: İtalyanca
<i>krh.</i>	: Karahanlıca
<i>krş.</i>	: karşılaştırınız
<i>ktç.</i>	: Köktürkçe
<i>lat.</i>	: Latince
<i>oku.</i>	: okunuşu
<i>rum.</i>	: Rumca (Yabancı Grekçesi)
<i>rus.</i>	: Rusça
<i>STT</i>	: Standart Türkiye Türkçesi
<i>trk.</i>	: Türkçe
<i>uyg.</i>	: Uygurca
<i>vbg.</i>	: ve bunun gibiler; ve benzerleri
<i>vy</i>	: veya

Kaynakça

- BANGUOGLU**, Tahsin, *Türkçenin Grameri*, İstanbul 1974.
- BAŞKAN**, Prof. Dr. Özcan, *Lengüistik Metodu*, İstanbul, Çağlayan Kitabevi 1967.
- BAZIN**, Louis, “*Structures et Tendances commuens des Langues turques (Sprachbau)*” *Philologiae Turciae Fundamenta*, Wiesbaden 1959.
- ERGİN**, Muharrem, *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul 1962.
- GEMALMAZ**, Efrasiyap, “*Türkçenin Fonemler Düzeni ve Bu Fonemler Düzeninin İşleyişi*” *Atatürk Üniv. Fen Edebiyat Fakültesi, Edebiyat Bilimleri Araştırma Dergisi*, S.12, Ankara 1980.
- GEMALMAZ**, Efrasiyap, “*Türkçenin Morfo-Sentaktik Yapısının Fonolojisine Etikler*”, *Atatürk Üniv. Türkîyat Araştırmaları Dergisi*, S.13, Erzurum 1995.
- GEMALMAZ**, Efrasiyap, “*Uyum ve Standart Türkiye Türkçesinde Uyumlar*”, *Atatürk Üniv. Fen Edebiyat Fakültesi, Edebiyat Bilimleri Araştırma Dergisi*, S.17, Erzurum 1989.
- GÖKNEL**, Yüksel, *Modern Türkçe Dilbilgisi*, İzmir, Hür Efe Matbaası, t.y..
- MARTINET**, André, *Eléments de Linguistique Générale*, Paris 1970.
- MÖRER**, Alfred, *Grammaire de la Langue Turque*, İstanbul 1961.
- NADELYAEV**, V. M. vd., *Drevnetyurkskiy Slovar*¹, Leingrad 1969.
- POTTIER**, Bernard, vd., *Le Langage (Les Dictionnaires du Savoir moderne)*, Centre d’Etude et de Promotion de la Lecture, Paris 1973.
- SAVAŞCI**, Özgür, “*Türkçede Hece Yapısı*”, *Bilim ve Teknik*, S.115, Haziran 1977.
- TTK**, *Türkçe Sözlük*, Ankara 1998.
- TDK**, *Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*, Ankara 1963-1979 (11 cilt).
- TROUBETZKOY**, N. S., *Principes de Phonologie*, Paris, Klincksieck 1970.
- ÜÇOK**, Necip, *Genel Fonetik (Ana Çizgileri)*, İstanbul 1951.
- YÖNEL**, Selçuk, “*Türkçenin Yazımsal Fonemleri*” *TDAY Bel. 1973-74*, Ankara, Ankara Üniv. Basımevi, 1974, TDK Yayınları: 406.

SES OLAYLARIYLA İLGİLİ KURALLAR

01. Doğal gelişme sonucu bir konsonun diğer bir konsona dönüşmesi (patlayıcı > sızıcı, ötüksüz > ötümlü, katı > akıcı, vbg.):

- etç. **kéçe** > **gece** = gece;
 etç. **kip+i** > **gib+i** = gibi;
 etç. **at-aq** > etç. **adaq** > dial. **azaq** > **ayaq** = ayak;
 etç. **bat-ır-aq** > **bad-ör-aq** > **bay-ör-aq** = bayrak;
 etç. **badram** > **bayram** = bayram;
 etç. **at-ım** > **adım** = adım;
 etç. **em-tür-** > *ean.* **em-dür-** > **em-dir-** > **em-zir-** = emzir, emdir-;
 etç. **tağ** > **dağ** = dağ;
 etç. **qıdığ** > **qıyıø** = kıyı;
 etç. **tir-ig** > **dir-iø** = diri;
 etç. **ben** > dial. **men** = ben;
 etç. **perk** > **berk** = berk, sağlam;
 etç. **toqqus** > **doquz** = dokuz;
 etç. **yoq** > dial. **yoḡ** = yok;
 etç. **bar** > **var** = var;
 etç. **sub** > dial. **suw** > **suø** ~ **suŷ+** = su;
 etç. **qan** > dial. **ḡan** > **han** = han, hakan;
 etç. **tut-aq** > dial. **dud-aḡ** ~ dial. **dod-aḡ** = dudak;
 etç. **tabıŷğan** > **tawıŷğan** > **tavøŷøan** = tavşan;
 etç. **eb** > dial. **ew** ~ dial. **öw** ~ dial. **öy** > **ev** = ev;
 etç. **apa_eçe+si** > **aba_eçe+si** > **amı_eçe+si** > **amø_øca+øø** ~ dial. **emø_ice** = amca;
 etç. **süt+sig** > etç. **süçig** > dial. **süyçi** > **süçi** > **cici** = cici;

- etç. taş+1-q- > tış+1-q- > tış1q- > ç1q- =
çık-;
- rum. qombit̄sa (?) > qopça = kopça;
- frs. oābrīz > hawøuz = havuz;
- arp. sahife > sayife > sayfa = sayfa;
- arp. tabl > tabıl > dawul = davul;
- arp. aqīde > aḡoda = aḡda;
- frs. kedhūdā > *keyhüya > kaøhøya = kahya;
- frs. bargīr > beygir = beygir;
- frs. kefgīr > kevgir = kevgir;
- frs. pīrūze > arp. fīrūze > firuze = firuze;
- rum. pondiki > dial. funduq > fındıq = fındık;
- rum. maqedonesi > dial. maḡødanosø > mayøda-
nozø = maydanoz;
- rum. masqhali > mazḡøalø = mazgal;
- rum. øsqara > ızḡara = ızgara;
- rum. maraḡḡus / > itl. maraḡone > maraḡoz =
marangoz;
- itl. sbandito > ızbandut = ızbandut.

02. Doğal gelişme sonucu bir vokalin diğer bir vokale dönüşmesi
(geniş > dar , yuvarlak > düz , vbg.):

- etç. er- > ir- > iø- > +øø- (ek fiil);
- etç. ed+gü > éyøü > iyøi = iyi;
- etç. ber- > vér- > dial. vir- = ver-;
- etç. ben ~ men > dial. bin ~ min = ben;
- etç. taş > diş > diş;
- arp. muhammet > dial. mehemet > mehmet >
memet = Mehmet;
- arp. muhabbet > dial. mahabbet > dial.
mehebbet = muhabbet;
- rum. ergates > ırḡatøø = ırḡat;
- frs. cevān > civan = civan;
- frs. ebrīşum > ibrişim = ibrişim;

itl. phanella (*oku.* fanella) > fanilla > faniøla = fanila;
 *gel-ecek+ben > gel-eceğ+im > *akon.* gel-iceø+øm > *akon.* gel-øceø+øm = geleceğim.

03. Doğal gelişme sonucu bir konsonun düşmesi (damaklı > ø , akıcı > ø , vbg.):

etç. yumur+u-t-ğa > yumur+ø-t-øa = yumurta;

etç. tar+ı-ğ+lağ > tarı-ø+laø > tarø-ø+laø = tarla;

etç. tat-ığ+lığ > tat-ıø+lıø > tat-øø+lıø = tatlı;

etç. bel-ğü+lüg > bel-øø+liø = belli;

etç. sub > suw > suø = su;

etç. ısı-ğ+ça+oq > øsı-ø+ça+øq = sıcak;

frs. hasta + hane > hastaøane > hastaøøne = hastane;

etç. tawişğan > tavişøan = tavşan;

etç. ol-tur- > øø-tur- = otur-;

etç. kel-tür- > geø-tir- = getir-;

etç. bir il-e > *etç.* birøle > biøøle = bile;

etç. bol- > *dial.* wol- > øol- = ol-;

etç. yinçü > øinci = inci;

etç. yilik > øilik = ilik;

etç. yin-tür-ü+u-ma-z + men > øin-dir-e+ø-me-ø + møø = indiremem;

etç. yut- > *dial.* øut- = yut-;

etç. wur- > *dial.* øur- = vur-;

etç. yılan > *dial.* øilan = yılan;

etç. yıraq > øıraq = irak;

itl. volta > wolta > øolta = olta;

frs. øābrīz > hawøuz = havuz;

arp. muhammet > *dial.* mehemet > mehmet > meømet = Mehmet;

erm. tekawor ... > tekfūr dağı > tekøirdağø = Tekirdağ

- etç. er- > ir- > iø- > +øø- (ekfiil);
 etç. eb+ke > ev+ge > ev+øe = evø;
 etç. qapıġ+qa > qapıġ+ġa > qapıø+øa >
 qapıø+ya = kapiya;
 krş. qapı+sı / ev+øi = evi; qapı+nıñ /
 ev+øiñ = evin;
 *gör-ecek+biz > *gör-üceø+wüz > akon.
 gör-üceø+øøz > akon. gör-øceø+øøz =
 görecegiz.

04. Dogal gelişme sonucu bir vokalin düşmesi (orta hece vokali > ø, vbg.) (krş. 07. Vokal düşmesi; 11. Hece yutumu):

- etç. tar+ı-ġ+laġ > tarı-ø+laø > tarø-ø+laø
 = tarla;
 etç. tir-ig+lik > dir-iø+lik > dir-øø+lik =
 dirlik;
 etç. qayın ana+sı > qayøn ana+øø = kaynana;
 etç. toqqus on > doqøus on > doqøøs on >
 doqøøs an = doksan;
 etç. bir il-e > etç. birøle > biøøle = bile;
 etç. tat-ıġ+lıġ > tat-ıø+lıø > tat-øø+lıø =
 tatlı;
 etç. kerek+i- > gerek+ø- = gerek+;
 etç. tavişġan > tavøşøan = tavşan;
 etç. yat-ası > yat-ı-sı > yat-ø-sı = yatsı;
 frn. télégraphe (oku. telegraf) > teløgraf =
 telgraf;
 arp. sahife > sayife > sayøfa = sayfa;
 arp. muhammet > meøømøet = memet;
 arp. aq̄ide > aq̄øda = aq̄da;
 arp. lahim ül cin > lahøm ul cun > lahøm aø
 cun = lahmacun;
 arp. ta⁶biye > tabiye > tabøya = tabya;
 arp. ⁶aøişe > øayişe > øayøşe = Ayşe;
 frs. ayīne > ayøna = ayna;
 frs. pareçe > parøça = parça;

- frs.* kedhüdā > *keyhüya > kaøhøya = kahya;
lat. teġula > tuġøla = tuġla;
itl. capitan (*oku.* qapitan) > qapøtan = kaptan;
etç. er- > ir- > iø- > +øø- (ekfiil);
krş. şura+dan > şurı+dan (?) > şurø+dan = şurdan;
krş. sapa+saġlam > sapø+saġlam = sapsaġlam;
krş. burun+u+m > burøn+u+m = burnum;
gel-ecek > *akon.* gel-icek > *akon.* gel-øcek = gelecek.

05. İki vokalin karşılaşmasını önlemek için aralarında -akıcı- bir konsonun türemesi (ø > y / w / h):

- arp.* fa^oide > faøide > fayide > fayøda = fayda;
arp. ʿaøişe > øayişe > øayøşe = Ayşe;
itl. famiglia (*oku.* famigliøa) > famiøliya > famiøløya = familya;
frn. toilette (*oku.* tuøalet) > tuwalet = tuvalet;
arp. ma^oüne > maøune > mawuna > mavøna = mavna;
arp. sa^oat > saøat > *dial.* sahat = saat;
etç. ked-im+lig+ke > giy-im+liø+øe > giy-im+liø+ye = giyimliye;
krş. yazmalı ø iø-d+i > yazmalı y iø-d+i > yazmalı y øø-d+i = yazmalıydı.

06. Karşılaşan iki konsondan birinin düşmesi (1.konson + 2.konson > ø + 2.konson / > 1.konson + ø):

- etç.* ekki > ikki > iøki = iki;
etç. toqquz > doøquz = dokuz;
etç. ottuz > øøtuz = otuz;
etç. küvrük > köørük = körük;

- etç. arqa- > arğa- arøa- = ara-;
 etç. arslan > aøslan = aslan;
 etç. art-tur- > arø-tır- = artır-;
 dial. anna > aøna = ana;
 arp. amma > aøma = ama;
 arp. kerre > keøre = kere;
 arp. sarrac > saøraç = saraç;
 arp. qassab > qaøsap = kasap;
 arp. kebbân > qaøpan = kapan;
 arp. saqqa > saøqa = saka;
 arp. edebiyat > edebiøyat = edebiyat;
 arp. mürüwwet > dial. mürøøvet = mürüvvet;
 frs. nevbet > nöøbet = nöbet;
 arp. mat here > matøara = matara;
 frs. kedhüdâ > *keyhüya > kaøhøya = kahya;
 arp. hiss > hisø = his;
 arp. zann > zanø = zan;
 arp. faḫḫ > faqø = fak, tuzak;
 itl. fattura (oku. fattura) > faøtura = fatura;
 arp. misk > misø = misk;
 frs. çift > dial. çifø = çift;
 etç. ul+luğ > uø+luø = ulu;
 etç. kel-tür- > geø-tir- = getir-;
 etç. kêt-tür- > göø-tür- = götür-
 etç. al-ğan > dial. al-yan > al-øan = alan;
 adğır+nıñ > ayğır+øıñ = aygırın;
 dial. git-yer > gid-øer = gider
 büyü-k+cek > büyü-ø+cek = büyücek.

07. Karşılaşan iki vokalden birinin düşmesi (1.vokal + 2.vokal > 1.vokal + ø / > ø + 2.vokal ; bk.ayr. 11. Hece yutumu):

- frs. hasta_hane > hasta_øane > hasta_øøne
 = hastane;
 arp. mu^camele > dial. maøamele > dial.
 maøømele = muamele;

- arp. mu^haraza > dial. ma^haraza > ma^hø^haraza = maraza/muaraza;
- arp. va^hit > va^hat > dial. va^hø^ht = vaat;
- arp.-frs.sadı a^hzam > sadrø^hāzam = sadrazam;
- etç. ya^huq+lı^hğ+ı+m > yawuq+lu^hø+ø+m = yavuklum;
- etç. ya^hdağ+ın > yaya^hø+øⁿ = yayan;
- etç. a^hğ**ı** bula > a^hø^h bøla = abla;
- etç. qarın+da_eş > qarın+da_øş = karındaş, kardeş;
- etç. a^hğ**ı** beg > a^hğ**ı** bey > a^hø^h biø = abi;
- etç. bér-e+u-ma-z > vér-e+ø-me-z = veremez;
- etç. udu-yu+u-ma-z + er-ser > uyu-ya+ø-ma-z + øø-saø = uyuyamazsa;
- etç. kör-üg+se-yür +ø+ men > gör-eø+si-øør +i+ møø = göresirim;
- etç. tayı_eze+si > teyø_øze+øø = teyze;
- cuma_ertesi > cuma_ørtesi = cumartesi;
- ne_ol- > nø_ol- = n'ol-;
- ne_asıl > nø_asıl = nasıl;
- ne_için > nø_için = niçin;
- sütlü_aş > sütlø_aş = sütlaç;
- ev mi_ev > ev mø_ev = ev mev.

08. Karşılaşan iki konson özellikle çift doruklu bir hece oluşturuyorsa, bunların arasında bir vokal türemesi – bu vokal, son hecede türemişse, çok kez, kelime vokalle başlayan bir ögeye ulandığında düşer – (konson + ø + konson > konson + vokal + konson):

- arp. sabø^r > sabır = sabır;
- arp. emø^r > emir = emir;
- frs. şahø^r > şehir = şehir;
- frs. zahø^r > zehir = zehir;
- frs. toxø^m > tohum = tohum;
- arp. hükø^m > hüküm = hüküm;
- arp. lutø^f > lutuf = lütuf;
- arp. waqø^f > vakıf = vakıf;
- arp. wasø^f > vasıf = vasıf;

- arp. naqø1 > naqıl = nakil;
 arp. ʿaqø1 > aqıl = akıl;
 arp. tabø1 > tabıl > dawul = davul;
 arp. qayød > qayıt = kayıt;
 arp. rabøt > rabıt = rapt;
 arp. ʿuzøw > uzuw = uzuv;
 frn. filme (oku. filøm) > filim = film;
 frn. terme (oku. terøm) > terim = terim;
 frn. luxe (oku. lükøs) > lüküs = lüks;
 frn. sport (oku. søpor) > sipor = spor;
 frn. stage (oku. søtaj) > sıtaj = staj;
 ing. speaker (oku. søpīqır) > sipiker = spiker;
 ing. schlepp (oku. şølep) > şilep = şilep;
 ing. shrapnel (oku. şørapnel) > şarapnel = şarapnel;
 frn. Franc (oku. førank) > firenk = Firenk;
 itl. tromba (oku. tøromba) > tulumba = tulumba.

09. Akıcı -bazan katı-sızıcı- konsonla başlayan kelimelerin başında bir vokal türemesi (ø + konson > vokal + konson):

- arp. ørub^c > urup = urup;
 arp. ørüm > dial. urum = rum;
 frs. ørişte > erişte = erişte;
 frs. ørūspī > orospu = orospu;
 frs. ørūze > oruçø = oruç;
 itl. øroba > uruba > urøba = urba;
 rus. ørus > dial. urus = rus;
 rum. ølemoni > dial. ilimonø = limon;
 frs. ønar > dial. inar = nar;
 frn. øslave (oku. øslav) > ıslav = Slav;
 frn. øslovaque (oku. øslovaq) > ıslavaq = Slovak;
 frn. øsquelette (oku. øsqølet) > iskelet = iskelet;
 frn. station (oku. østasyon) > istasyon = istasyon;
 ing. scooner (oku. øsqunır) > ısquna = iskuna;
 ing. screw (oku. øsqrū) > usqur = uskur;

- itl.* **ø**sbandito > **ı**zbandut = izbandut;
itl. **ø**scales (oku. **ø**sçala) > **ı**skele = iskele;
itl. **ø**scaipino > **ı**sçarpın = isçarpın;
itl. **ø**sconto > **ı**sçonto = iskonto;
itl. **ø**sprito > **ı**sçirto = isçirto;
itl. **ø**stampa > **ı**stampa = istampa;
rum. **ø**scutari > **ü**sküdar = Üsküdar;
rum. **ø**skombros ~ **ø**skumbri > **u**sçumru = uskumru;
rum. **ø**stauros > **ı**stavroz = istavroz;
rum. **ø**stuppa ~ **ø**stuppi > **ü**stüpü = üstüpü;
rum. **ø**zmirna > **ı**zmir = İzmir;
rum. **ø**phlamuri > **ı**hlamurø = ihlamur;
rum. **ø**gripos > **ı**ğripøø = ıgrip.

10. Uzun vokallerin normalleşmesi (uzun vokal > normal vokal):

- frs.* **ā**yīne > **a**yəna = ayna;
frs. **būs**itan > **bos**ətan = bostan;
frs. **cā**meşūy > **ç**amaşır = çamaşır;
frs. **teneşū**y > **teneş**ir = teneşir;
frs. **üstū**re > **ust**ura = ustura;
arp. **fāt**ima > **fat**əma = Fatma;
arp. **sehūr** > **sah**ur = sahur;
arp. **sābū**n > **sab**un = sabun.

11. Hece yutumu; özellikle benzer hecelerden birinin yok olması (krş. 07. Vokal düşmesi):

- sūt_nine / sūt_anne > *dial.* sūt_øøne = sūtnine;
 pazar_ertesi > pazar_øøtesi = pazartesi;
 şimdī+den > *dial.* şimøø+den = şimden / şimdiden.
frs. **çehār_şen**bih > **çøø**arşamba = çarşamba;

- arp.-frs. qā'imi maqām > qayømimaqam >
qayøømaqam = kaymakam;
- arp.-frs. bezzāzistan > beøzazistan >
beøzeøøstan > beødeøøsten = bedesten;
- frs. çāderi ſeb > *çayiri ſeb > çøørø ſeb
> çøørø ſab > çøørø ſap >
çøørø ſaf = çarşaf;
- grk. phasiolos ... > lat. faseolus vulgare >
fasøuløø øøøøøye = fasulye;
- frn. franc-maçon (oku. førañmason ~
fırañmason) > farøømason = farmason;
- etç. qarın+da eş > qarın+da øş > qarøø+dø
eş = karındaş, kardeş;
- etç. bilek yüzük+ü > bileøøøzük+ø >
bileøøøzik+ø = bilezik;
- etç. yorınçqa > yoøøncøa. = yonca;
- etç. bediz+e-t- > beyiz+e-t- > beøøz+e-t-
= bezet-;
- etç. ne er-ser ne > neøø-søø ne = nesne;
- etç. kel-i+yorı-r > gel-i+yorø-ø = geliyor;
- etç. başla-yı+yorı-r > başlı-øø+yorø-ø =
başlıyor;
- etç. edgü+tur-ur > iyi+dir-øø = iyidir;
- rum. ekkølesia > øøkilisøe = kilise;
- dial. söyle-yir > söyle-øør = söyler.
pek iyi > pek iøø = peki;
- krş. baba+sı+ø / baba+øø+m = babam;
- krş. ev+øi+ø / ev+øi+m = evim;
- *de-yecek+ben > di-yeceğ+øim > akon.
di-yeceø+øøm > akon. di-yøceø+øøm =
diyeceğim.

12. Göçüşme. Karşılaşma durumunda, özellikle, açıklıkça büyük olan ses, açıklıkça küçük olan sestten önce gelme eğilimi gösterir:

yapraq > dial. yarpaq = yaprak;
topraq > dial. torpaq = toprak;
köprü > dial. körpü = köprü;

yüksek > *dial.* yüsgek = yüksek;
 ekşi > *dial.* eşgi = ekşi;
 arp. memleket > *dial.* melmeket = memleket;
 frs. emrüd > armut = armut;
 etç. köz+e-t-il-ser > *köt+e-z-il-ser > *krh.*
 küd+e-z-il-ser = gözetilse.

13. Kelime başında yükselen hece izlenimi vermek için konson türemesi (*bk.* 20. Dış sebeple ses türemesi):

arp. øelbet > *dial.* helbet = elbet;
 frs. øaveng > hevenk = hevenk;
 frs. øābrīz > havøuz = havuz;
 rum. øaule > øavlu > *dial.* havlu = avlu.

14. Konsonların birbiriyle benzeşmesi:

bin_bir > bim_bir = bin bir;
 ben > *dial.* men = ben;
 boyun > *dial.* moyun = boyun;
 frs. benefşe > menekşe = menekşe;
 arp. şemsiye > *dial.* şemşiye = şemsiye;
 frs. anbār > ambar = ambar;
 arp. ʿanber > amber = amber;
 frs. murdār > *dial.* mundar = murdar.

anlat- > *dial.* annat- = anlat-;
 insan+lar > *dial.* insan+nar = insanlar;
 al-ır+lar > *dial.* al-ıl+lar = alırlar.

15. Vokallerin birbiriyle benzeşmesi ve eklemede vokal uyumu:

ean. içün > için = için;
 etç. yinçü > øinci = inci;
 etç. quzi > quzu = kuzu;
 etç. altun > altın = altın;

- etç. yalıñ_öz > dial. yalıñız > yalönız = yalnız;
- etç. sekkis_on > seökis_on > seökös_en = seksen;
- arp. 'aqıde > ağda = agda;
- frs. māye > maya = maya;
- frs. pāre > para = para;
- frs. pāreçe > paröça = parça;
- rum. qutis ~ qoitis ~ qution > qutu = kutu;
- rum. anoikter > anaøhtar = anahtar;
- trk.-frs. boruzen > borazan = borazan;
- arp. ta'biye > tabiye > taböya = tabya;
- arp. ma'üne > mavna = mavna;
- frs. xumbere > qumbara = kumbara;
- arp. mathere > matara = matara;
- frs. can aver > canavar = canavar;
- frs. cāmeşüy > çamaşır = çamaşır;
- frs. teneşüy > teneşir = teneşir;
- arp. mathere > matara = matara;
- frs. can aver > canavar = canavar;
- arp. kettān > keten = keten;
- rus. izba > izbe = izbe;
- frs. türşī > turşu = turşu;
- etç. iç_qur > uçqur = uçkur;
- etç. tayı_eze+si > teyø_øze+øø = teyze;
- arp. sehūr > sahur = sahur;
- arp. heva > hava = hava;
- frs. bargīr > beygir = beygir;
- arp. şemāte > şamata = şamata;
- frs. üstüre > ustura = ustura;
- arp. tennūr > tandır = tandır.
- ean. ol-d+ı > ol-d+u = oldu;
- ean. öl-miş > öl-müş = ölmüş;
- ean. devlet+lü > devlet+li = devletli;
- ean. işitme-dük > işitme-dik = işitmedik;
- ean. çekil-+sün > çekil-+sin = çekilsin;

- etç. kel-tür- > geø-tir- = getir-;
 etç. kêt-tür- > göø-tür- = götür-;
 etç. taş+ğaru > dış+øarı = dışarı.

16. Konsonların vokalleri kendilerine benzeştirmesi :

- etç. qabıq > qabuq = kabuk ;
 etç. çıbıq > çubuq = çubuk ;
 arp. hamir > hamur = hamur ;
 arp. tabøl > tabıl > dawul = davul ;
 frs. hevīc > hawuç = havuç ;
 arp. maslaq > musluq = musluk ;
 arp. terceme > tercüme = tercüme ;
 etç. şışman > şışman = şışman ;
 etç. çıiban > dial. çıiban = çıiban ;
 ean. qarındaş > gardaş > qardeş (?) = kardeş ;
 etç. inan- > inan- = inan- ;
 etç. qanı > hani = hani ;
 etç. al_mıla > al_møøa > el_møøa = elma ;
 etç. aıla > eıla = ela ;
 etç. bedük > böyük ; böyük > büyük = büyük ;
 başla-+yor > akon. başlı-+yor = başlıyor ;
 ele-yerek > akon. eli-yerek = eleyerek ;
 araba+ya > akon. arabı+ya = arabaya ;
 de-yip > akon. di-yip = diyip ;
 başla-yacaq > akon. başlı-yacaq > akon.
 başlı-yøcaq = başlayacak ;
 etç. bıç-ıq > buçuq = buçuk ;
 arp. tawba > töwbe = tövbe ;
 arp. mewlid > dial. mewlüt = mevlit ;
 dolayısı+yıla > dolayısı+yıle = dolayısıyla ;
 hav+lı > haw+lu = havlu ;
 frn. normaı+ı > normaı+i = normal ;
 frn. petroi+dan > petroi+den = petrolden .

17. Vokallerin konsonları kendilerine benzeştirmesi :

etç. kökürçkün > güwercøin = güvercin ;
 etç. ögey > üvey = üvey ;
 etç. sög- > söw- = söv- ;
 etç. qoğa > qowa = kova ;
 etç. soğan > dial. sowan = soğan ;
 etç. yağuq+lıg > yawuq+luø = yavuklu ;
 etç. köñlek > gömlek = gömlek ;
 etç. qonşu > qomşu = komşu ;
 etç. toñuz > domuz = domuz ;
 etç. uçuz > ucuz = ucuz ;
 etç. oçaq > ocaq = ocak ;
 etç. süt+ü > dial. süđ+ü = sütü ;
 rum. kalamos > qaøemiş = kamış ;
 arp.-trk. layıq+ı > layıg+ı = layığı ;
 dalgıç+ı > dalgıç+ı = dalgıcı ;
 gelecek+i > gelecey+i = geleceği ;
 kitap_evi > kitab_evi = kitabevi .

18. Kalınlık-incelik ve düzlük-yuvarlaklık bakımından sıra değiştirme :

etç. isi-g > isi-ø > ısı-ø = ISI ;
 etç. idi+siz > ısı+sız > ısıø+sız = ISSIZ ;
 etç. bıç-ek > bıç-aq = bıçak ;
 etç. teñri > tañrı = tanrı ;
 arp. tilsim > tılsım = tılsım ;
 frs. türşī > turşu = turşu ;
 frs. hevic > havuç = havuç ;
 etç. yori- > yürü- / yürü- = yürü- ;
 arp. zawca > zevce = zevce ;
 arp. talaf > telef = telef ;
 lat. catus (oku. katus) > kedi = kedi ;
 etç. büt-ür- > bit-ir- = bitir- ;
 etç. böz > béz = bez.

19. Konson dağılımı ([ç =] çş > ş ; [c =] çj > j ; nÿ > y / n ; [ñ =] ñg > g / n) :

iç+ten > *dial.* iç+ten = içten ;
 geç-t+i > *dial.* geç-d+i = geçti ;
arp. vicdan > *dial.* vijdān = vicdan ;
ktç. anılg > *uyg.* ayılg / *uyg.* anılg = kötü.

20. Dış sebeplerle ses değişme, düşme ve türemeleri :

etç. küçük > küçük = küçük ⌘ büyük = büyük ;
frs. penc şenbih > perşembe = perşembe ⌘
 çarşamba = çarşamba ;
etç. toqquşon > doqşoşan = doksan ⌘
 sekkisön > sekşoşen = seksen ;
arp. dārūs sinā'a > ter şş şanş = tersane ⌘
 dersşane = dersane , pastahane = pastane ,
 vbg. ;
arp. habbül leziz > şabdül leziz = abdülleziz
 ⌘ şabdül şaziz = Abdülaziz ;
lat. hortensia (*oku.* ortansia) > ortanşş =
 ortanca (çiçek) ⌘ şorta+şş+n+ca <
 orta+sı+n+ca = ortanca , ortadaki ;
trk.-itl. atlı carozza (*oku.* atlı qarışş) = atlı
 araba > atlı qarınca = atlı karınca ⌘ qarınca
 = karınca ;
rum. anatole > anadolu = Anadolu ⌘ ana dol-u
 = ana dolu ;
arp. şattār > aqtar = aktar ⌘ aqtar- = aktar-(?) .

etç. qara > qare = kara ⌘ çare ' = çare , pare =
 pare , vbg. ;
etç. yara > yare ⌘ çare = çare , pare = pare ,
 vbg. ;
dial. anna > anne ⌘ çare = çare , pare = pare ,
 vbg. .

etç. şsı-ş+ca+oq > şsı-ş+ca+şq = sıcak <= (?) ;
etç. şsı-t-ma > şsı-t-ma = sitma <= (?) ;

- etç. **iç edik** > **øç edik** = **çedik** <= (?);
 etç. **umut+lu** > **ømut+lu** = **mutlu** <= (?).
- arp. **kitab** > **kitap** = **kitap** <= ötümsüz konsonla morphem bitirme eğilimi. ;
 arp. **harb** > **harp** = **harp** <= ötümsüz konsonla morphem bitirme eğilimi. ;
 arp. **sened** > **senet** = **senet** <= ötümsüz konsonla morphem bitirme eğilimi. ;
 arp. **ilac** > **ilaç** = **ilaç** <= ötümsüz konsonla morphem bitirme eğilimi. ;
 frs. **çāderi şeb** > **çaøørø şeb** > **çaøørø şab** > **çaøørø şap** > **çaøørø şaf** = **çarşaf** <= ötümsüz konsonla morphem bitirme eğilimi. .
- rum. **phurnos** > **osm. furun** > **fırın** = **fırın** <= (?);
 rum. **pondiki** > **dial. funduq** > **fındıq** = **findik** <= (?);
 frs. **piste** > **arp. fustuq** > **fıstıq** = **fıstık** <= (?);
 arp. **fursat** > **fırsat** = **fırsat** <= (?);
 arp. **fulān** > **falan** ~ **filan** = **falan** ~ **filan** <= (?);
 itl. **fortuna** > **firtına** = **firtına** <= (?);
 itl. **forchetta (oku. forketta)** > **firkete** = **firkete** <= (?).
- itl. **gancio** > **qanca** = **kanca** <= (?);
 frs. **gūgird** > **kükürt** = **kükürt** <= (?);
 arp. **gırbal** > **qalbur** = **kalbur** <= (?).
- frs. **kefçe** > **kepçe** = **kepçe** <= Eski Türkmençe gibi fonetiginde /f/ bulundurmayan (**fikir** ≐ **pikir**, **forma** ≐ **porma**, **tapawut** ≐ **tefavüt**) bir lehçeden alınmış olabilir (?);
 itl. **focaccia (oku. foqaççia)** > **poğaçça** = **poğaçça** <= (?);
 arp. **kebbān** > **qaøpan** = **kapan** <= (?).
- frs. **dest_gāh** > **tezø_gah** = **tezgāh** <= (?);

arp. *dār_ūs_sinā'a* > *ter_ø_s_øanøe* = tersane <= (?);

frs. *ḫumbere* > *qumbara* = kumbara <= (?);

arp. *ḫaffaf* > *qaøvaf* = kavaf <= (?);

frs. *benefşe* > *menekşe* = menekşe <= (?);

etç. *tepme* > *tekme* = tekme <= (?);

arp. *tennūr* > *tandır* = tandır <= (?);

arp. *sıhrøïc* > *saørnıç* = sarnıç <= (?).

frs. *serv* > *servi* > *selvi* = servi - selvi <= (?);

arp. *kelbeteyn* > *kerpeteøn* = kerpeten <= (?).

etç. *aşçı* > *ahçı* = aşçı <= (?).

frs. *nerdüban* > *merdiven* = merdiven <= (?).

frs. *câmeşüy* > *çamaşır* = çamaşır <= (?);

frs. *teneşüy* > *teneşir* = teneşir <= (?);

arp.-frs. *bezzāzistan* > *beözazistan* > *beøzeøøstan* > *beødeøøsten* = bedesten <= (?).

derşür- > *devşir-* = devşir- <= (?);

sütlü_aş > *sütlaç* = sütlaç <= (?);

saqla-n-maç > *saqla-n-baç* = saklanbaç <= (?).

qınnab > *qırnap* = kınap <= (?);

iç+eri+rek > *iç+erø+lek* = içerlek <= (?);

fırsaøt > *fırsant* = fırsat <= (?).

arp. *mewlā* > *molla* = molla <= yazım etkisi (?);

isp. *cigaro* (oku. *sigaro*) > *cigara* = sigara <= yazım etkisi (?).

rum. *makedonesi* > *mayødanozø* = maydanoz <= (?);

rum. *paksimadi* > *peksimetø* = peksimet <= (?);

rum. *kleidi* > *kilitø* = kilit <= (?);

rum. *pontiki* > *funduqø* > *fındıqø* = fındık <= (?).

trk.-frs. *boruzen* > *borazan* = borazan <= (?);

lat. tegula > tuğla = tuğla <= (?).

etç. tayı_eze+si > teyø_øze+øø = teyze <= (?);
 top qapı+sı > top qapı+øø = Topkapı <= (?);
 orta+sı+n+ca > orta+øø+n+ca = ortanca <= (?).

21. Aşağıdaki örneklerdeki ekler ses değişimleriyle ilgili özel gelişmelerini başka dil ve lehçeler içerisinde geçirmiş, ancak özleştirme akımı sırasında bu dil ve lehçelerden oldukları gibi alınarak Türkiye Türkçesinin genel kurallarına uydurulmuşlardır:

danış-tay = danıştay <= Diğer bir lehçenin etkisi (?);
 kurul-tay = kurultay <= Diğer bir lehçenin etkisi (?);
 yargı-tay = yargıtay <= Diğer bir lehçenin etkisi (?);
 sına-v = sınav <= Diğer bir lehçenin etkisi (?);
 dene-y = deney <= Diğer bir lehçenin etkisi (?);
 duygu+sıl = duygusal <= Öz Türkçe modası (?);
 gör-+sel = görsel <= Öz Türkçe modası (?);
 yer+el = yerel <= Öz Türkçe modası (?).

